

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права [Електрон. ресурс] : Закон України від 23.12. 1993 р. №3792-ХІІ // ВР України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

Представлен перечень условий, при которых библиотеки и архивы Украины для реализации своих функциональных задач используют ограничения и исключения в авторском праве по репродуцированию произведений печати.

Ключевые слова: библиотеки и архивы Украины, исключения и ограничения в авторском праве, правовые аспекты библиотечно-информационной деятельности.

The list of conditions under which the library and archives of Ukraine for the implementation of its functional tasks using exceptions and limitations to copyright for the reproduction of works.

Keywords: libraries and archives in Ukraine, exceptions and limitations to copyright, the legal aspects of library and information work.

УДК 378+ 001.2:021.3

Т.Л. Бірюкова

«ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» У СВІТЛІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджуються актуальні шляхи розвитку співробітництва у системі Бібліотека-Освіта, аналізується вплив взаємодії освітнього та документно-комунікаційних соціальних інститутів у інформаційно-комунікаційному просторі на ефективність підготовки фахівців документно-інформаційної діяльності.

Ключові слова: «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», документно-інформаційна діяльність, Бібліотека-Освіта, модернізація підготовки фахівців.

Актуальність дослідження полягає у тому, що реформа вищої освіти ставить перед навчальними закладами нові завдання. Модернізація наявної системи підготовки фахівців документно-

інформаційної діяльності, з урахуванням встановлених вимог, передбачає гармонізацію входження нашої системи освіти до європейського освітнього простору та довгоочікувану стандартизацію навчальних програм.

Фахівцю в галузі документознавства та інформаційної діяльності відводиться особливе місце в інформаційному суспільстві. Спеціалізація «Документно-інформаційна діяльність» передбачає наявність у фахівця фундаментальних знань з наукової (аналітичної) обробки інформації і банків даних, навичок з інформаційного менеджменту, консалтингової діяльності, управління персоналом.

Це передбачає наявність теоретичних знань і практичних навичок із:

- 1) розробки та впровадження технологій документування;
- 2) методах аналізу документних потоків;
- 3) пошуку, збирання та обробки інформації;
- 4) аналізу й узагальнення отриманого матеріалу;
- 5) роботи з документованою інформацією на основі використання сучасних автоматизованих технологій;
- 6) налагодження ефективних інформаційно-комунікаційних процесів.

На кафедрі документознавства та інформаційної діяльності Одеського національного політехнічного університету вже десять років, як розробляються освітні методології у взаємодії і плідному співробітництві з інформаційно-бібліотечними закладами.

Метою наукової та методичної діяльності кафедри, у першу чергу, як ми вже повідомляли раніш, є «підготовка висококваліфікованих кадрів нового типу, які б були науково-методично озброєні як на даний момент, так і з урахуванням змін (планованих і прогнозованих) у системі освіти та в суспільстві – випереджаюча освіта і випереджаюча кваліфікація. Випускники кафедри повинні бути не тільки орієнтовані, перш за все, на роботу, пов'язану з документально-аналітичним забезпеченням управління, але й стати тим основним ресурсом галузі документознавства та інформаційної діяльності – носієм нових знань, методик і технологій, своєрідним «інструментом» модернізації галузі» [5].

Відповідно визначеної мети «завданнями наукової і методичної діяльності кафедри ДІД є такі:

– формування й ефективне використання наукового потенціалу ОНПУ в науково-методичному забезпеченні підготовки майбутніх документознавців, менеджерів інформаційної діяльності,

послугуючись постулатом про документальну сутність всіх соціальних інститутів суспільства та невід'ємність суспільних відносин від документалізації інформації;

- вдосконалення змісту і технологій підготовки фахівців галузі документознавства та інформаційної діяльності на інтегративній основі, що сприятиме формуванню інтелектуальної, професійної, морально-комунікативної культури та креативності молодого спеціаліста (що і зафіксовано у Резолюції I Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття»);

- підготовка кадрів з урахуванням модернізації галузі, варіативності та індивідуалізації освіти;

- розробка психолого-педагогічних технологій, що впроваджуватимуться випускниками у професійній діяльності;

- широке залучення студентів (зокрема, магістрів) до науково-дослідної роботи як в рамках проведення наукових досліджень кафедри, так і наукових проектів і програм різного рівня у таких напрямках: розробка критеріїв діагностики якості управління інформацією в діяльності підприємств міста та комунікативної компетенції спеціалістів;

- моделювання інформаційно-комунікаційної політики організацій, підприємств, компаній міста (регіону) з метою підвищення конкурентоспроможності;

- підвищення кваліфікації і перепідготовка викладацького складу, захист дисертаційних досліджень;

- розробка ефективного механізму підвищення якості підготовки кадрів для документально-аналітичного забезпечення;

- організація впровадження результатів наукових досліджень і науково-методичних розробок на основі принципу зворотного зв'язку, зокрема шляхом використання сучасних комп'ютерних технологій;

- участь в розвитку інформаційного середовища ОНПУ.

Дані завдання виконуються на основі таких *принципів*:

- системність і багаторівневність;

- актуальність, спадкоємність і перспективність;

- практична спрямованість (принцип «зворотного зв'язку»);

- універсалізація [5].

Нами вже зазначалось, що основою успішної інтеграції українського суспільства із світовим інформаційним простором «може

бути розуміння необхідності приведення інформаційно-технологічного рівня комунікаційних процесів у відповідність з міжнародними вимогами і стандартами, модернізація інформаційної сфери діяльності, інтеракція між освітніми закладами, підготовка фахівців, здатних до впровадження інновацій у системі соціальних комунікацій [2].

Документи, як головні носії соціальної пам'яті, створюються, зберігаються, поширюються соціальними інститутами, призначеними сприяти засвоєнню культурних цінностей. «Українські реалії розвитку інформаційного суспільства <...> свідчать про те, що багато проблем вимагає осмислення на новому теоретичному рівні. У першу чергу, це стосується процесів інституціоналізації, оскільки підвищується роль інститутів документної комунікації, системоутворюючі елементи яких пов'язані з відповідними галузями людської діяльності та з відповідними елементами інших документно-комунікаційних інститутів (ДКІ)» [1].

Інститути документної комунікації це – архів, бібліотека, бібліографія, журналістика, видавництво, книготоргівля, інформаційна аналітика. ДКІ функціонують як системи «забезпечення взаємодії людини з зовнішнім середовищем», та існують у вигляді «специфічного середовища професійної, наукової, навчальної та іншої його активності, у якій вона (людина) досягає свідомо поставленої мети, що формується в результаті виникнення потреб в документах» [4].

Виконуючи свої функції, ДКІ вступають у взаємодію зі споживачами документної (інформаційної) продукції і послуг. Взаємодія та взаємовплив виникає і на рівні освітніх закладів, у тому числі й віртуальна.

Інтеракція у соціальній комунікації відбувається, як мінімум, в трьох площинах: 1) наукової; 2) технологічної; 3) освітньої.

На науковому рівні – це діалог у форматі конференцій, семінарів, на сторінках наукових видань, результатом якого є інтеграційні процеси і створення загальної теоретичної бази.

На технологічному рівні – спільне використання стандартів та інших нормативних документів, застосування відповідного програмного забезпечення, створення інформаційних баз і порталів.

На освітньому – поява необхідності вивчення суміжних наук і наукових дисциплін з метою більш досконалого оволодіння знаннями і навичками, необхідними для фахівця документно-інформаційної діяльності (наприклад, впровадження дисципліни «Інформаційно-

бібліографічні технології» у навчальний план підготовки бакалавра за спеціалізацією «Документознавство та інформаційна діяльність»).

Методологічні розробки створені завдяки взаємодії у системі Бібліотека-Освіта увійшли у практику викладання дисциплін «Інформаційні ресурси», «Інформаційно-бібліографічні технології», «Інформаційний менеджмент» (доц. Бірюкова Т.Л.), «Аналітико-синтетична обробка документів» (доц. Коляда-Березовська Т.Ф.).

На кафедрі ДІД ОНПУ створені і діють студентські гуртки, робота яких сприяє засвоєнню теоретичного матеріалу на практиці, безпосередньо в інформаційному закладі, адаптуванню у професійному середовищі, надається можливість проходження повноцінної виробничої та переддипломної практик.

Необхідні навички можна здобути лише повністю занурившись у професійне середовище. Студенти кафедри ДІД отримують цю змогу вже з 2 курсу навчання. Цьому сприяє наявність високоякісного науково-педагогічного персоналу кафедри, комп'ютерна лабораторія, мультимедійне обладнання, плідне співробітництво з ОУНБ ім. М. Грушевського, яка надає свої інформаційні ресурси, приміщення, висококваліфіковану допомогу. Завдяки цьому, бакалаври, спеціалісти, магістри – випускники кафедри ДІД з успіхом працюють в інформаційно-аналітичних і PR-відділах українських та зарубіжних компаній, освітніх установах, в бібліотеках, архівах, рекламних службах. І перші кроки до вибору свого робочого місця відбуваються під час навчання.

Студенти кафедри залучаються до науково-дослідницьких та науково-практичних розробок, мають змогу виконувати, застосовують на практиці навички, що отримали вивчаючи дисципліни документно-інформаційного, інформаційно-аналітичного й інформаційно-комунікативного циклів.

Наприклад, метою студентського проекту «Симбіоз інформаційно-технологічних принципів та бібліографічно-документографічних методів як основа побудови контенту наукового Web-сайту» (студ. 4 курсу І.І. Компанієць, н. керівн. доц. Т. Л. Бірюкова), представленого на Всеукраїнському конкурсі (диплом, призове місце) 2016 року – наближення практичної частини навчального процесу до умов професійного середовища фахівця за спеціалізацією «Документознавство та інформаційна діяльність». Одним із завдань проекту стала розробка та підтримка сайту, завдяки якому

висвітлюється наукова діяльність кафедри ДІД (<http://opu-konf.at.ua/>). Як ми зауважували раніш «необхідність створення подібного сайту постала два роки тому, коли прийшло розуміння, що наукове середовище і студентство потребує оперативної інформації у режимі «негайно»

Реалізація поставленої мети зумовила потребу вирішення таких *завдань*: проаналізувати сучасний стан наукових досліджень за темою роботи; обґрунтувати методологічні засади дослідження; розробити структурну модель наукового Web-сайту; втілити результати дослідження у наукову роботу кафедри ДІД ОНПУ та накреслити перспективи розвитку Web-сайту» [3]. Проект з успіхом було розроблено і втілено за підтримки Центру досліджень соціальних комунікацій та СІАЗ Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Одеської універсальної наукової бібліотеки ім. М. Грушевського.

Міжнародний інформаційний проект – конференція «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології ХХІ століття», створений під керівництвом зав. кафедри ДІД, доц. В.Г. Спрінсяна, при постійній підтримці всіх співробітників кафедри, сприяє науково-методичному діалогу, обміну досвідом, розширює межі досліджень. Велике значення у цьому проекті надається співробітництву із Одеською обласною універсальною бібліотекою імені М. Грушевського (директор Ю.С. Амельченко). До редколегії збірки конференції входять заслужений працівник культури України, директор Одеської національної наукової бібліотеки О.Ф. Ботушанська, директор департаменту загальноосвітніх дисциплін Університету бібліотекознавства та інформаційних технологій М. Ніколова (Болгарія, Софія). Все це ще раз підкреслює актуальність, міждисциплінарність, міжінституціональність як самої конференції, так і спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», та визначає своєчасність і необхідність модернізації документознавчої освіти, створення стандартів навчання у новому вимірі.

Список використаних джерел

1. Бирюкова, Т. Л. Библиотечные функции как основа взаимосвязи документно-коммуникационных институтов / Т. Л. Бирюкова // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств: Культура. Культурология (научный рецензируемый журнал). – № 4 (17). – 2013. – С. 58-62.

2. Бирюкова, Т. Л. Межинституциональная интеракция в социальной коммуникации: влияние на образовательный процесс и факторы взаимодействия в электронной среде / Т. Л. Бирюкова // Материалы III Международного конгресса «Библиотека как феномен культуры: Чтение и информационная культура в современном обществе», Минск, 21–22 октября 2015 г. / Национальная библиотека Беларуси; [составитель А. А. Суша]. – Минск, 2015. – С. 28-33.
3. Бірюкова, Т. Л. Бібліотека – Освіта: наукова комунікація, інтеграція знань, методів, технологій / Т. Л. Бірюкова, І. І. Компанієць // Вісник Книжкової палати України. – № 8. – 2016. – С. 33-37.
4. Бірюкова, Т. Л. Методологічні підходи до дослідження функцій документно-комунікаційних інститутів / Т. Л. Бірюкова // Вісник Книжкової палати України. – № 8. – 2013. – С. 31-34.
5. Бірюкова, Т. Л. Подолання суперечностей між існуючою системою освіти і вимогами сучасного суспільства: підготовка фахівців документно-інформаційної галузі / Т. Л. Бірюкова // Current problems of human society development : materials digest of the VIIth Internat. Scientific and Practical Conference (Odessa, London, 21st July – 28th July, 2011). – Odessa, London. – 2011. – С. 52-53.

В статье исследуются актуальные пути развития сотрудничества в системе Библиотека-Образование, анализируется влияние взаимодействия образовательного и документно-коммуникационных социальных институтов в информационно-коммуникационном пространстве на эффективность подготовки специалистов документно-информационной деятельности.

Ключевые слова: «информационное, библиотечное и архивное дело», документно-информационная деятельность, Библиотека-Образование, модернизация подготовки специалистов.

The article investigates the actual the ways of development cooperation in the system of Library-Education, analysed the impact of interactions educational and document-communication of social institutions in the area of information and communication on the efficiency of training specialists in document-information activities.

Keywords: «Informational, Library and Archival activity» document-information activities, Library education, modernization of training.